

В І Д Г У К

офіційного опонента на дисертацію Крайник Ольги В'ячеславівни
„Лінгвокогнітивні та комунікативно-прагматичні параметри заперечення в
сучасній німецькій мові”

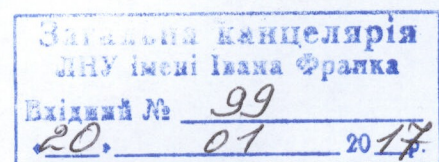
(Львів: Львівський нац. у-т ім. Івана Франка, 2016. – 213 с.),

подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
за спеціальністю 10.02.04 – германські мови

Сучасний міждисциплінарний статус лінгвістики, зумовлений розширенням обріїв антропологічно маркованих розвідок, спричинює необхідність комплексного дослідження поліформатних властивостей мовленнєвих явищ, при якому поєднуються найвагоміші підходи до об'єкта аналізу: структурний, функціональний, прагматичний та когнітивний.

Дисертація О. В. Крайник має **об'єктом** свого дослідження один із когнітивно своєрідних та комунікативно значущих аспектів будь-якого національного дискурсу – полемічне заперечення у його лінгвокогнітивному та комунікативно-прагматичному вимірах, що досі комплексно не уміщувалися дослідниками у фокус аналізу.

Полемічне заперечення презентує одну з провідних категорій в дискурсі усної й писемної комунікації, що зумовлює необхідність його системного дослідження з позицій сучасного мовознавства, ознаменованого когнітивно-дискурсивною парадигмою знання. **Актуальність** рецензованої дисертації полягає, насамперед, у тому, що в ній цілеспрямовано досліджується структура, прагматика і, частково, когнітивне підґрунтя заперечних мовленнєвих актів (далі – МА) у німецькій художній літературі, а у такому комплексному діапазоні ця категорія ще не була об'єктом спеціальних досліджень, на противагу до її структурного, семантичного та власне комунікативного ракурсів, цілком задовільно описаних у фаховій літературі (Д. Вундерліх, В. Гайнеманн, Г. Гельбіг / Н. Рікен, О. Есперсен, М. Зеннекамп, К. Гайдольф, Т. Конен, І. Осовська, А. Паславська, Г. Штікель та ін.).

Усвідомлюючи суть заперечення як триєдність формального вираження, змістового наповнення та особливостей використання в процесі комунікації, а також його діалектику генерування (на ґрунті пропозиції *Neg p*), О. В. Крайник підходить до опису об'єкта з позицій когнітивно-комунікативної комплексності, що й визначає логіку викладення матеріалу. Будучи підпорядкованою чітко сформульованій **меті** – здійснити комплексний аналіз лінгвопрагматичних та лінгвокогнітивних особливостей заперечних МА у сучасній німецькій мові – та конкретним завданням, композиція роботи включає: уточнення семантико-прагматичного статусу заперечення, визначення оптимальної методики дослідження (розділ 1), фреймове та мовленнєвоактне моделювання заперечних МА, визначення їх лінгвопрагматичної структури, дослідження комунікативних стратегій і тактик реалізації заперечення в німецькій мові (розділ 2); систематизування засобів вираження заперечних МА (розділ 3). У такий спосіб вся структура роботи виявляється окресленою прагненням до системного аналізу і, відповідно, до представлення лінгвістично релевантної картини заперечних МА у німецькому художньому творі, що проводиться вперше й зумовлює **наукову новизну** роботи. Новаторство дослідження полягає, окрім того, і у намаганні поєднати лінгвопрагматичний аналіз та фреймове моделювання при дослідженні заперечних МА. У плані інтралінгвістичного бачення проблеми авторці цілком успішно вдалося встановити, дослідити й інвентаризувати чисельний репертуар засобів німецької мови, що можуть експліцитно чи імпліцитно виражати заперечення. Третій розділ дисертації, в якому цей репертуар розглядається, виконано особливо ретельно, а наведені кількісні підрахунки не просто ілюструють частотність того чи іншого мовного явища, а мають особливу аргументаційну силу для презентації результатів дослідження.

Достовірність результатів та висновків забезпечується й, окрім іншого, опрацюванням потужного списку фахової літератури, застосуванням коректних методів аналізу, за допомогою яких опрацьовано значний обсяг фактичного матеріалу (3100 текстових фрагментів з мовленнєвими актами заперечення,

віднайдені на 10 000 сторінках творів німецькомовних авторів 20–21 століття).

Отже, можна говорити про внесок дослідниці в лінгвопрагматику, теоретичну граматику і лексикологію, що безперечно складає **теоретичне значення** дослідження. **Практичне значення** одержаних результатів полягає не тільки в можливостях використання у практиці викладання німецької мови, але й у їх релевантності для фахівців, пов'язаних з риторикою, логікою й психологією спілкування, стратегіями і тактиками мовленнєвого впливу.

Оцінюючи дисертацію загалом, можна стверджувати, що О. В. Крайник цілком задовільно впоралася з поставленими завданнями. Проте, саме складність комплексного дослідження не могла не позначитися на деяких суперечливих моментах, помічених в роботі:

1. Насамперед, певні зауваження викликає матеріал дослідження, який, зі слів авторки, складають „текстові фрагменти з мовленнєвими актами заперечення, дібрані ... з творів сучасної німецькомовної художньої літератури” (с. 7). З одного боку, впадає у вічі, що компонент „сучасний”, винесений у назву дисертації, не зовсім підтверджується фактичним матеріалом, оскільки з 45 джерел ілюстративного матеріалу щонайменше 15 є творами 70–80-х років минулого століття, які, будучи, очевидно, репрезентаційними зразками тогочасного дискурсу, не можуть вважатися абсолютно достовірними взірцями дискурсу сьогодення. Окрім того, вважаємо, що фактичним об'єктом дослідження виступає один з видів категорії – полемічне заперечення, що варто було б теж зафіксувати у назві.

2. Викликає подив декларування авторкою основною парадигмою дослідження комунікативно-функціональної (с. 7, п. 1.3), яка, на наше переконання, не є релевантним підґрунтям для дослідження лінгвокогнітивних параметрів об'єкту і жодним чином не корелює з заявленим авторкою теоретичним значенням – внеском у когнітивну лінгвістику (с. 8).

3. Зауваження викликають положення 1, 2, що виносяться на захист (с. 8). Вважаємо, що твердження про принциповість розмежування формального вираження, змістового наповнення та особливостей використання для

розуміння й тлумачення категорії заперечення (положення 1) а також розмежування трьох головних реактивних заперечних МА – спростування, відмови та заборони (положення 2) цілком вичерпно доведені циклом робіт, присвячених запереченню (Д. Вундерліх, В. Гайнеманн, Г. Гельбіг / Н. Рікен, О. Есперсен, М. Зеннекамп, К. Гайдольф, Т. Конен, І. Осовська, А. Паславська, Г. Штікель та ін.).

4. Маємо зауваження й щодо непропорційності представлення лінгвокогнітивного та комунікативно-прагматичного векторів дослідження. Це стосується як формального (перший репрезентовано на с. 72–75, другий – на с. 76–111), так і змістовного боку. На відміну від вичерпного аналізу комунікативно-прагматичних параметрів заперечення, лінгвокогнітивні не видаються такими. Авторка конструює фреймові моделі МА заперечення (с. 72–75), однак відсутність пояснення на емпіричному матеріалі спричинює множину запитань: який зміст вкладається у слоти 1–n; чому компонент / слот ДІЯ знаходиться між компонентами / слотами КОМУНІКАТИВНА СТРАТЕГІЯ та КОМУНІКАТИВНА ТАКТИКА; чому РЕЗУЛЬТАТ уміщений у фреймову рамку, якщо він може знаходитись взагалі за межами ситуації; чому не структуровані (і як можуть структуруватися) й інші складові ситуації і т. д.

Суперечливими видаються й створені авторкою сценарії комунікативної ситуації заперечення (спростування, відмови, заборони – с. 85, 95, 103), насамперед з ракурсу їх теоретико-методологічного підґрунтя та емпіричного доведення.

5. Зміст дисертації викладено в бездоганному науковому стилі, однак трапляються поодинокі випадки цитування без посилань (с. 48, 51, 60 та ін.), дослівного цитування без зазначення сторінок джерела (с. 15, 42, 43, 50, 52 та ін.), суб'єктивності у трактуванні ілокуції МА (с. 44, 45 та ін.), алфавітно невпорядкованого порядку посилань (с. 5, 14, 46, 70 та ін.), завершення підрозділів цитатами (с. 32, 70, 124, 160 та ін.). Прикро, що авторці не вдалося уникнути орфографічних, пунктуаційних або друкарських огріхів (с. 4, 17, 22, 25, 27, 28, 29, 31 та ін.).

Висловлені зауваження відображають суто суб'єктивне бачення проблеми і мають дискусійний характер, а отже й не знижують загальну позитивну оцінку роботи. Дисертація О. В. Крайник не вичерпує теми, а окреслює вектори подальшого руху наукової думки. Вважаємо, що перспектива досліджень об'єкту полягає, перш за все, у заглибленні в когнітивне підґрунтя досліджуваного явища, виявленні етноспецифічних особливостей цієї категорії.

На підставі детального знайомства з дисертацією, авторефератом та основними публікаціями можна стверджувати, що дисертаційне дослідження „Лінгвокогнітивні та комунікативно-прагматичні параметри заперечення в сучасній німецькій мові” відповідає вимогам „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р., а його авторка, Крайник Ольга Вячеславівна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент –

доктор філологічних наук, доцент,

доцент кафедри германського, загального та порівняльного мовознавства,

в.о. декана факультету іноземних мов

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича

I. М. Осовська

Підпис I. M. Osov'ska засвідчую
Учений секретар Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
Львів 1.6.
" 10 " 07

